

НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені О.О. БОГОМОЛЬЦЯ

БІОЛОГІЯ

Частина 3

БІОЛОГІЯ ЛЮДИНИ

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК

Національний медичний університет
імені О.О. Богомольця

БІОЛОГІЯ

Частина 3

БІОЛОГІЯ ЛЮДИНИ

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК

За редакцією професора О.В. Романенка

Видання друге, виправлене

ВИДАВНИЦТВО
КіМ
Київ
2019

УДК 57+58](075.4)
ББК 28я729+28.5я729
Б63

Автори:

Романенко Олександр Вікторович
Погоріла Ірина Олегівна
Кравчук Марія Григорівна
Чернобровкіна Людмила Володимирівна

Редактор:

Романенко Олександр Вікторович

Рецензенти:

Галина Віталіївна Островська, доктор біологічних наук, професор;
Олександр Іванович Плиска, доктор медичних наук, професор;
Надія Юрївна Матяш, кандидат педагогічних наук

*Рекомендовано Вченою радою
Національного медичного університету імені О.О. Богомольця
в якості навчального посібника
(протокол № 7 від 28 березня 2008 року)*

Б63

Біологія. Ч.3. Біологія людини: навчальний посібник для вступників до Національного медичного університету імені О.О. Богомольця / О.В. Романенко, І.О. Погоріла, М.Г. Кравчук, Л.В. Чернобровкіна: За ред. О.В. Романенка. – Видання 2-ге, виправлене. – К.: КІМ, 2019. – 116 с.

ISBN 978-617-628-090-3

Матеріал навчального посібника узгоджений з програмними положеннями навчальної дисципліни «Біологія», на яких базується її вивчення в системі доуніверситетської підготовки в Національному медичному університеті імені О.О. Богомольця.

УДК 57+58](075.4)
ББК 28я729+28.5я729

ISBN 978-617-628-090-3

© Романенко О.В., Погоріла І.О.,
Кравчук М.Г., Чернобровкіна Л.В., 2019
Національний медичний університет імені
О.О. Богомольця, 2019

ЗМІСТ

Передмова до першого видання	4
Передмова до другого видання	5
Розділ 1. Рекомендації до організації вивчення біології людини (<i>Романенко О.В.</i>)	6
Розділ 2. Основні положення біології людини (<i>Романенко О.В., Погоріла І.О., Кравчук М.Г., Чернобровкіна Л.В.</i>)	12
Розділ 3. Завдання для самостійної роботи	
1) Питання і тести (<i>Романенко О.В., Погоріла І.О., Кравчук М.Г., Чернобровкіна Л.В.</i>)	67
2) Таблиці для заповнення (<i>Романенко О.В., Чернобровкіна Л.В., Погоріла І.О., Кравчук М.Г.</i>)	90
Розділ 4. Контрольна робота (<i>Романенко О.В., Чернобровкіна Л.В., Погоріла І.О., Кравчук М.Г.</i>)	97

ПЕРЕДМОВА ДО ПЕРШОГО ВИДАННЯ

В Національному медичному університеті імені О.О. Богомольця підготовка майбутніх студентів здійснюється на довузівському рівні освіти. На ньому відбувається формування предметної компетенції, систематизація знань рівня середньої освіти.

Запропонований увазі читача навчальний посібник для слухачів дистанційних (заочна форма навчання) підготовчих курсів Національного медичного університету імені О.О. Богомольця відповідає затвердженій Міністерством освіти і науки України програмі з біології для загальноосвітніх навчальних закладів.

Посібник містить рекомендації з організації вивчення біології людини, викладення її основних положень, завдання для самостійної роботи, контрольні тести для перевірки засвоєння навчального матеріалу.

При підготовці навчального посібника автори спиралися на досвід викладання біології на підготовчих курсах Національного медичного університету імені О.О. Богомольця.

О.В. Романенко брав участь у розробці та систематизації матеріалів до усіх розділів посібника, І.О. Погоріла, М.Г. Кравчук, Л.В. Чернобровкіна – до розділів 2 – 4.

ПЕРЕДМОВА ДО ДРУГОГО ВИДАННЯ

Багатопланова система доуніверситетської підготовки молоді в Національному медичному університеті імені О.О. Богомольця спрямована на забезпечення її професійної орієнтації, на узагальнення нею знань відповідного рівня освіти, на формування предметної компетенції особистості, зокрема в галузі біології, що охоплює численні аспекти проявів життя.

Десятилітній досвід використання першого видання навчального посібника для кращого засвоєння біології людини підтвердив обґрунтованість застосування включених до нього матеріалів в організації навчального процесу з фундаментальної природничо-наукової дисципліни «Біологія» в системі доуніверситетської підготовки у вищому навчальному закладі. Тому закономірним є вихід друком чергового, другого, видання навчального посібника. В ньому уточнено рекомендації до організації вивчення біології людини, стисло викладено ключові питання останньої. З метою забезпечення їх глибшого розуміння запропоновано комплекс практично-орієнтованих завдань.

Спрямовані на вдосконалення навчального посібника пропозиції, побажання та критичні зауваження читачів будуть враховані при подальшій роботі з підготовки засобів навчання.

*Академік НАН України,
лауреат Державної премії України
в галузі науки і техніки,
заслужений вчитель України,
доктор біологічних наук, професор
О.В. Романенко*

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК
БІОЛОГІЯ
Частина 3
БІОЛОГІЯ ЛЮДИНИ

Видання друге, виправлене

Романенко Олександр Вікторович
Погоріла Ірина Олегівна
Кравчук Марія Григорівна
Чернобривкина Людмила Володимирівна

Видавець та виробник «Видавництво «КІМ»
Свідоцтво про внесення до державного реєстру суб'єктів
видавничої справи серії ДК № 2888 від 24.01.2007 р. 03680,
м. Київ, вул. Кржижановського, 3
ОКТБ – корп. 5, оф. 140.
Тел.: (044) 502-41-23

Підпис. до друку 12.06.19. Формат 60х90/16.
Папір офс. Гарнітура Таймс. Друк офсетний.
Ум.-друк. арк. 6,74. Обл.-вид. арк. 6,74.
Наклад 100. Зам. № 003-20.